Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 3.1983, sp. zn. 4 Cz 73/82, ECLI:CZ:NS:1983:4.CZ.73.1982.1

Číslo: 49/1984

Právní věta:

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník nestanoví, jak má být v závěti vyjádřeno ustanovení někoho dědicem, je třeba k doložení skutečné vůle pisatele závěti v pochybnostech zjišťovat vedle znění textu listiny i všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětního dědice učiněn, lze-li z nich dovodit určitost projevu vůle zůstavitele.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 30.03.1983

Spisová značka: 4 Cz 73/82

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědění, Řízení před státním notářstvím, Závěť

Předpisy: 40/1964 Sb. § 34
§ 35 odst. 2
§ 476
§ 477
§ 478
§ 479
§ 480

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Zůstavitel J. P. zemřel svobodný a nezanechal žádného dědice ze zákona. Státní notářství pro Prahu 1 svým rozhodnutím potvrdilo, že dědictví tu připadlo státu (§ 462 o. z.).

V průběhu řízení byla státnímu notářství předložena listina z 10. 7. 1980 vlastnoručně zůstavitelem sepsaná a podepsaná, z níž vyplývalo, že zůstavitel daroval pro případ své smrti svoji chatu č. 0228 v D. manželům J. T. a E. T. za to, že se řadu let starali o jeho zemřelou sestru i o něho a že na něho stále pamatují. Tuto listinu státní notářství za závěť nepovažovalo.

K odvolání manželů J. T. a E. T. městský soud v Praze svým usnesením rozhodnutí státního notářství potvrdil, když se ztotožnil jak s jeho poznatky skutkovými, tak i s právním posouzením. Dovodil

zejména, že závěť je přísně formální úkon, který je třeba vykládat především z hlediska jeho vlastního obsahu.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ČSR, tak, že rozhodnutím státního notářství i odvolacího soudu byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Závěť je jednostranný právní úkon, který ke své platnosti vyžaduje splnění předpokladů obecného charakteru, společných pro všechny právní úkony (§ 34 a násl., o. z.), a dále splnění předpokladů zvláštních, uvedených v ustanoveních § 476 až § 480 o. z., jimiž jsou obecné požadavky doplněny a částečně modifikovány. Každý právní úkon je projevem vůle, směřujícím ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. V konkrétním případě může být sporným, jakou vůli chtěla určitá osoba projevit, což se vztahuje i na formální právní úkon, jakým je závěť. Projev vůle je v takovém případě třeba vyložit tak, jak to se zřetelem k okolnostem, za kterých byl učiněn, odpovídá pravidlům socialistického soužití (§ 35 odst. 2 o. z.). Při posuzování tohoto projevu vůle nelze zejména přehlédnout, že napsání závěti občanem není z jeho hlediska běžný právní úkon a občan pořizující o svém majetku může být ve svém projevu do jisté míry ovlivněn touto mimořádnou situací. Občanský zákoník 1) ani jiný právní předpis výslovně neurčují, pokud jde o ustanovení dědice ze závěti, jakých slov má být při ustanovení dědice použito; nelze-li proto přímo z obsahu závěti zjednat jistotu o skutečné vůli pisatele, je nezbytné v zájmu zjištění skutečného stavu věci zaměřit pozornost i na okolnosti, za kterých byl takový sporný projev vůle učiněn.

V projednávané věci postupovalo státní notářství jednostranně potud, že zaměřilo svoji pozornost výlučně na obsah listiny z 10. 7. 1980 a v této souvislosti přecenilo význam slova „daruji“. Nevzalo v úvahu, že téhož dne podepsal v přítomnosti E. T. a P. K. zůstavitel prohlášení, v němž se odkazuje na uvedenou listinu jako na poslední vůli. Za účelem zjištění skutečné vůle zůstavitele, která je významná pro posouzení charakteru listiny, mělo státní notářství proto vyslechnout uvedené osoby, které byly při sepisování a podepsání listiny přítomny, zejména o tom, za jakých okolností zůstavitel spornou listinu sepsal a podepsal, jak se v této souvislosti vyjadřoval a jakých právních následků měl v úmyslu dosáhnout. Vyžaduje-li obsah listiny výklad ve smyslu ustanovení § 35 odst. 2 o. z., je třeba využít všech dostupných důkazních prostředků k tomu, aby takový výklad odpovídal smyslu tohoto zákonného ustanovení. Všechny provedené důkazy je potom nutno hodnotit podle zásad uvedených v ustanovení § 132 o. s. ř. (§ 25 not. ř.). Lze proto souhlasit se stížností pro porušení zákona v tom, že obsah listiny nelze posuzovat izolovaně od ostatních skutečností, jejichž pomocí lze zjistit vůli jednající osoby, neboť pokud zákon připouští formu vlastnoručně psané závěti, je třeba při jejím výkladu brát v úvahu, že pořizovatel závěti nemá vždy potřebné právní znalosti a ani jeho vyjadřovací schopnost nemusí odpovídat vžitému způsobu formulace daného projevu vůle.

V projednávané věci pochybení státního notářství v souvislosti se zjištěním skutečného stavu věci neodstranil ani odvolací soud. Tím byl porušen postupem obou orgánů v řízení a jejich rozhodnutím zákon v ustanoveních § 4 odst. 1 not. ř., § 25 not. ř. a § 132 o. s. ř. v souvislosti s ustanoveními § 35 odst. 2, § 476 odst. 2 o. z. a § 462 o. z. a postupem odvolacího soudu bylo navíc porušeno ustanovení § 219 o. s. ř.

1) zákon č. 40/1964 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 70/1983 Sb.).